

Årsmelding 2023

Helsesenteret for papirløse
migranter Oslo

 Røde Kors Oslo

Helsesenteret for papirløse migranter

Et samarbeid mellom Røde Kors og Kirkens Bymisjon

Med støtte fra

Oslo kommune

Innhold

1. SAMMENDRAG	3
2. FORORD	4
3. OPPDRAGET	4
4. STATISTIKK	7
Konsultasjoner og helsebehov	8
3. PROSJEKTER I 2023	12
4. HELSEBEHOV; BEKYMRINGER	15
5. SAMARBEID, KOMMUNIKASJON OG SYNLIGGJØRING	16
6. ERFARINGER OG VEIEN VIDERE	19

1. SAMMENDRAG

I Oslo Kommunes budsjettprosess for 2023 ble det gjort et verbalvedtak om å framskynde arbeidet med å finne fram til løsninger som kan gi byens papirløse migranter tilgang til nødvendige helsetjenester, herunder sikre retten barn av papirløse migranter og gravide har til offentlige tjenester som oppfølging gjennom helsestasjon/lege. Byrådet ba også i sin kontakt med spesialisttjenesten om å sikre at papirløse migranter som ikke kan betale for helsehjelpen ikke blir avkrevd betaling for å få helsetjenester. I påvente av at kommunen selv får etablert løsninger for denne gruppen fikk Helsesenteret en million i ekstra tilskudd for å ivareta tilbud om lege, jordmor og medisiner på Helsesenteret. Helsesenteret har i 2023 fortsatt holdt åpent tre dager i uken og gitt helsehjelp og samtidig jobbet for at staten og kommuner skal bedre tilgangen til helsehjelp for målgruppen..

572 pasienter har fått behandling på Helsesenteret i 2023. Pasientene har varierte helsebehov som kronisk sykdom, psykisk uhelse, tannproblemer, smerteproblematikk, kreft, pleiebehov og reproduktiv helse.

Helsehjelpen ytes i hovedsak av frivillige. I 2023 gjennomførte vi 2328 konsultasjoner med hjelp av 135 frivillige. Vi har kunnet tilby tannlege, fysioterapeut, psykisk helsepersonell, gynekolog, øyelege, optiker, audiograf, lege (ulike spesialister) sykepleier, jordmor og sosionom. Frivillige bioingeniører og farmasøyer har vært til stede to dager i uken. Miljøarbeidere og frivillige med sosialfaglig kompetanse har bidratt i og rundt venterommet for å ivareta de som venter og gi informasjon og veiledning.

I tillegg til å behandle pasientene henviser vi også til det ordinære helsevesenet som helsestasjoner, legevakt og spesialisthelsetjenesten ved behov. I 2023 fikk 131 pasienter helsehjelp i spesialisthelsetjenesten etter henvisning fra Helsesenteret. Gjennom midler fra Helsedirektoratet har vi i 2023 hatt mulighet til å jobbe mer for at pasientene skal få tilgang til kommunens helsetjenester innenfor seksuell og reproduktiv helse.

Helsesenteret har i 2023 hatt 5 årsverk fordelt på faste stillinger og prosjekter helt eller deler av året. Det frivillige arbeidet utgjorde nesten tre årsverk.

I tillegg til å tilby helsehjelp er et av Helsesenterets oppdrag å jobbe for at papirløse migranter skal få sine helserettigheter ivaretatt av det offentlige. Vi har derfor jobbet for å synliggjøre papirløses utfordrende og manglende rettigheter og konsekvensene dette har for pasient, helsevesen og samfunn. Dette har vi gjort i media, gjennom forelesninger og foredrag i ulike fora og i møter både med politikere, byråkrater og helsevesen. Helsesenteret har i 2023 bidratt med ulike høringsinnspill, samt innspill til Helse- og Omsorgsdepartementets gjennomgang av helserettigheter for papirløse migranter.

FORORD

Helsesenteret for papirløse migranter (heretter Helsesenteret) tilbyr primærhelsetjenester til personer uten gyldig oppholdstillatelse og er et supplement til det ordinære helsevesenet. I tillegg til å gi helsehjelp undersøker og henviser vi pasienter som er i behov av helsehjelp til spesialisthelsetjenesten eller til kommunens helsetjenester. Vi jobber for å redusere barrierer for å få helsehjelp gjennom blant annet å gi råd- og veiledning og informasjon om gruppens helserettigheter

Helsesenteret har som mål å bli overflødig og legge ned gjennom at norske myndigheter og det offentlige helsevesenet tar sitt ansvar for å tilby primærhelsetjenester til papirløse. Det er sterke argumenter for at papirløse migranter skal få et slikt tilbud:

Retten på helsehjelp. I FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter står det tydelig i artikkel 12 at enhver har rett på helsehjelp. FNs komité for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) har understreket at retten til helsehjelp også gjelder for irregulære migranter og har kritisert Norge for ikke å ivareta disse rettighetene for denne gruppen. Norge har allerede lovverk som kan legges til grunn for å gi helserettigheter for papirløse migranter som menneskerettsloven, kommunehelsetjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven. I tillegg har helsepersonell yrkesetiske retningslinjer som ikke diskriminerer pasienter. Å begrense papirløses helserettigheter setter helsepersonell i en krevende portvokterrolle.

Behov. Papirløse migranter er en relativt liten gruppe i Norge, som befinner seg i sårbar livssituasjon med liten inntekt og som i praksis ikke kan betale for helsetjenester. Papirløse har vanlige helseproblemer, men som i dag risikerer å forverres uten helsehjelp. Flere pasienter som oppsøker Helsesenteret, har også behov for mer kontinuerlig oppfølging enn det Helsesenteret kan gi. Noen bor også langt fra Oslo og reiser til Oslo fordi de ikke får helsehjelp der de bor.

Det lønner seg. På Helsesenteret ser vi flere tilfeller av pasienter som har utfordringer som kan håndteres relativt enkelt i primærhelsetjenesten. Uten primærhelsetilbud forverres helsetilstanden. Spesialisthelsetjenesten vil ikke ta imot pasienten før tilstanden har blitt akutt alvorlig, og krever større og dyre operasjoner. Forebygging er et ikke-eksisterende tilbud for denne gruppen. I tillegg til stor risiko og smerte for gruppen fører dette til unødvendige ekstrakostnader for staten. Utfra folkehelseperspektiv og samfunnets bærekraft er det fordelaktig å tilby primærhelsetjenester til alle i Norge.

Det er mulig. I flere europeiske land inkludert Sverige og Finland har papirløse migranter helserettigheter og tilgang til primærhelsetjenester. I Norge har enkelte fylker og kommuner valgt å tilby primærhelsetjenester, for eksempel Trondheim, og vedtak i Oslo, Bergen og Vestland fylkeskommune er seire og viktige steg i riktig retning. På Helsesenteret skal vi sørge for å synliggjøre gruppens behov og bidra til at kommunens tilbud blir best mulig. Vi håper prosessene lokalt i fylker og kommuner kan bidra til politisk vilje til å gi helserettigheter til papirløse på nasjonalt nivå.

Til slutt vil vi benytte anledningen til å takke alle de 135 frivillige som har gjort det mulig å drive helsetjenestene våre gjennom 2023. Takk til de som har vært her lenge, og takk til alle nye som valgte å bli frivillige hos oss i 2023. Uten dere hadde vi ikke kunnet levere et helhetlig og mangfoldig helsetilbud til papirløse.

OPPDRAGET

Målgruppe

Helsesenter for papirløse migranter gir helsehjelp til personer uten oppholdstillatelse i Norge. Kriteriet for å
Kirkens Bymisjon - Helsesenteret for papirløse migranter
Årsmelding 2023

få helsehjelp er at personen ikke kan motta helsehjelp fra det ordinære helsevesenet. Dette kan være personer som:

- har endelig avslag på asylsøknaden
- har fått inndratt oppholdstillatelse/statsborgerskap
- ikke er registret i det norske systemet
- har overgått midlertidig oppholdstillatelse/visum
- er bortvist/utvist fra landet
- er tilreisende EØS-borgere uten helsetrygdkort.

Vi har særskilt oppmerksomhet rettet mot utsatte grupper blant papirløse som kvinner og barn, samt personer uten nettverk og som ikke oppsøker helsehjelp andre steder.

Organisering

Helsesenteret for papirløse migranter (Helsesenteret) er et samarbeidsprosjekt mellom Stiftelsen Kirkens Bymisjon, Region Øst og Norges Røde Kors/Oslo Røde Kors (Røde Kors). Helsesenteret ble etablert etter en behovskartlegging i regi av daværende SKB Oslo i 2008 som rettet seg mot livssituasjonen til papirløse migranter i Norge. Kartleggingen konkluderte med at gruppen har store udekkete humanitære behov, spesielt innen helse. Parallelt med dette arbeidet Røde Kors med tanker om opprettelse av et helsesenter. SKBO vedtok i desember 2008 å opprette et helsesenter og Røde Kors ga sin tilslutning februar 2009. Helsesenteret åpnet dørene for pasienter 27. oktober 2009.

Det er SKB, Region Øst som har arbeidsgiveransvaret for Helsesenteret. Helsesenteret er i Region Øst en del av Seksjon Rettigheter. Per dags dato er det 5,8 årsverk (inkludert prosjektstillinger) på Helsesenteret; de jobber med å lede, administrere, koordinere, tilrettelegge og følge opp Helsesenteret sitt oppdrag. For eksempel lager turnus og følger opp de frivillige, istandsetter behandlingsrom og sørger for materiale, følger opp pasientforløp og kontakt med helsevesenet, samt formidler kompetanse og erfaringer i ulike nettverk og fora. Konsultasjonene på Helsesenteret gjennomføres i hovedsak av frivillig helsepersonell.

Målsettinger

Helsesenteret for papirløse migranter har fem hovedmål:

1. Yte helsehjelp til papirløse migranter.
2. Gi helseinformasjon til papirløse migranter.
3. Bidra til at papirløse migranter får helsehjelp i det ordinære helsevesenet.
4. Dokumentere og løfte fram papirløse migranternes helsesituasjon.
5. Bli overflødige og legge ned senteret ved at papirløse får tilgang til helsehjelp i det offentlige.

Helsesenteret også med å synliggjøre helsesituasjonen for papirløse og påvirkingsarbeid for å sikre bedre helserettigheter for denne gruppen. Målet er at Helsesenterets tilbud skal bli overflødig fordi myndighetene tilbyr likeverdige helsetjenester til papirløse.

Verdier og prinsipper

Helsesenteret for papirløse migranternes virksomhetsplan bygger på Kirkens Bymisjon sine verdier og prinsipper slik de kommer frem i Strategidokument 2020-2025, og Røde Kors sine verdier og prinsipper slik de kommer frem i Hovedprogrammet i landsmøteperioden 2024-2026.

Kirkens Bymisjon sitt oppdrag er å avdekke urett, lindre nød, og påvirke årsakene til at nøden og uretten oppstår. Visjonen er at alle mennesker skal oppleve å bli møtt med respekt, rettferdighet og omsorg.

Røde Kors arbeider for å hindre og lindre menneskelig nød og lidelse, og jobber etter de samme sju prinsippene over hele verden; humanitet, upartiskhet, nøytralitet, uavhengighet, frivillighet, enhet og universalitet. Røde Kors har internasjonale forpliktelser i henhold til å yte humanitær bistand til utsatte grupper, også papirløse migranter.

Helsehjelpen på Helsesenteret gis uavhengig av nasjonalitet, religion, etnisk tilhørighet, politisk ståsted, seksuell legning, kjønn, alder eller språk. Alle som oppsøker Helsesenteret skal møtes på en likeverdig måte, og med respekt og omsorg. Helsesenterets virksomhet bygger på innsatsen til frivillige helsearbeidere og søker å håndtere det humanitære behovet for en gruppe med svært begrenset tilgang til helsehjelp. Helsesenteret skal også bidra til å få frem kunnskap om gruppen og dens behov i samfunnet, samt å påvirke beslutningstakere til å ta papirløse migranter og deres levekår og helse på alvor.

Helsetilbudet

Helsesenteret tilbyr tverrfaglig primærhelsetjeneste tre til fire dager i uken. Når Helsesenteret har drop-in åpningstid (tirsdag og torsdag), kommer pasienter uten å ha bestilt time. De får kølapp, blir registrert av sykepleier og venter til lege eller psykolog er ledig. Vi har i tillegg åpent for pasienter på onsdager med forhåndsavtalt time for oppfølging av lege, tannlege, tannpleier, fysioterapeut, jordmor, gynekolog, audiograf og optiker/øyelege. Vi har da tilbud og mulighet for avtale hos psykolog/psykiater tre dager i uken og sosionom ca. annenhver uke. Noen av våre frivillige leger er spesialister i blant annet psykiatri, infeksjoner, hjerte og gynekologi og kan derfor gi spesialistvurderinger.

Helsesenteret er godt medisinsk utstyrt med eget laboratorium, ultralydapparat, ekg-apparat, pulsoxymeter og basislager med medisiner. På laboratoriet kan bioingeniører ta blodprøver og infeksjonsprøver, inkludert hurtigtester av blod og urinprøver som kan analyseres og mikroskoperes. Helsesenteret har ni behandlingsrom for pasienter, inkludert to rom tilrettelagt for gynekologisk undersøkelse, et rom for tannbehandling og et for øyeundersøkelser. Ultralydapparatet brukes av gynekolog og andre frivillige leger som kan gjøre undersøkelse på hjerte, mage, nyrer og muskel-skjelett. I tillegg til personer som behandler pasienter, har vi farmasøytter som bistår med utlevering av medisiner, miljøarbeidere som bistår med organisering, samtaler og rettighetsinformasjon på venterommet.

Helsesenteret har i 2023 hatt disse tilbudene i løpet av en uke:

Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag
Kveld Tannlege høst 2023	Kveld Drop-in Psykisk helse	Dag Legekonsultasjoner Gynekolog hver 3. uke Kveld Tannlege Jordmor Psykisk helse Fysioterapeut Øyelege + optiker 1g/mnd Sosionom 2-3g/mnd	Dag Drop-in Psykisk helse

Det er de frivillige som yter helsehjelpen, og hver frivillig tar vakt på Helsesenteret 1-4 ganger pr mnd. De ansatte på Helsesenteret følger opp pasientene ved å sende henvisninger, formidle henvisningssvar, og følge opp prøvesvar. Ved forespørsel fra advokat eller utlendingsmyndigheter skriver vi somatiske og

Kirkens Bymisjon - Helsesenteret for papirløse migranter
Årsmelding 2023

psykologiske helseerklæringer. Dersom det avdekkes at pasienten har fysiske eller psykiske skader etter tortur som ikke tidligere har vært dokumentert, utføres Istanbulprotokoll som er et menneskerettighetsdokument utarbeidet av FN. Protokollen, som Norge har ratifisert, setter internasjonal standard for hvordan stater skal undersøke og dokumentere tortur og umenneskelig behandling vold på.

En del av våre pasienter trenger bistand til annet enn det helsefaglige, eksempelvis boligsituasjon, mat eller oppholdssøknad. Helsesenteret har en sosionomtjeneste som innebærer sosialfaglig veiledning to til tre ganger i måneden. Sosionomene kartlegger pasientenes sosiale situasjon, informerer, veileder og bistår i kontakt med relevante tilbud andre steder. Sosionomene bidrar også for å utløse rettigheter der pasienten fått oppholdstillatelse.

Flere av våre frivillige og ansatte har språkkompetanse utover norsk/engelsk og behersker samtale med pasienten uten tolk. Når behandler og pasient ikke kan kommunisere godt på et felles språk benyttes det telefontolk. Dersom det er behov for tolk har vi rundt 40 frivillige telefontolker og hvis de ikke er tilgjengelig bruker vi betalt telefontolk fra Tolkenett.

Helsesenteret har i 2023 hatt prosjekter og samarbeid som muliggjort bedret tilbud innenfor infeksjonssykdommer, seksuell- og reproduktiv helse, koronatesting og vaksiner, samt et korttids boligopphold. Helsetilbudet på Helsesenteret har også blitt forsterket med tildeling av ekstra midler fra Oslo kommune i forbindelse med verbalvedtaket. Disse beskrives nærmere under «prosjekter».

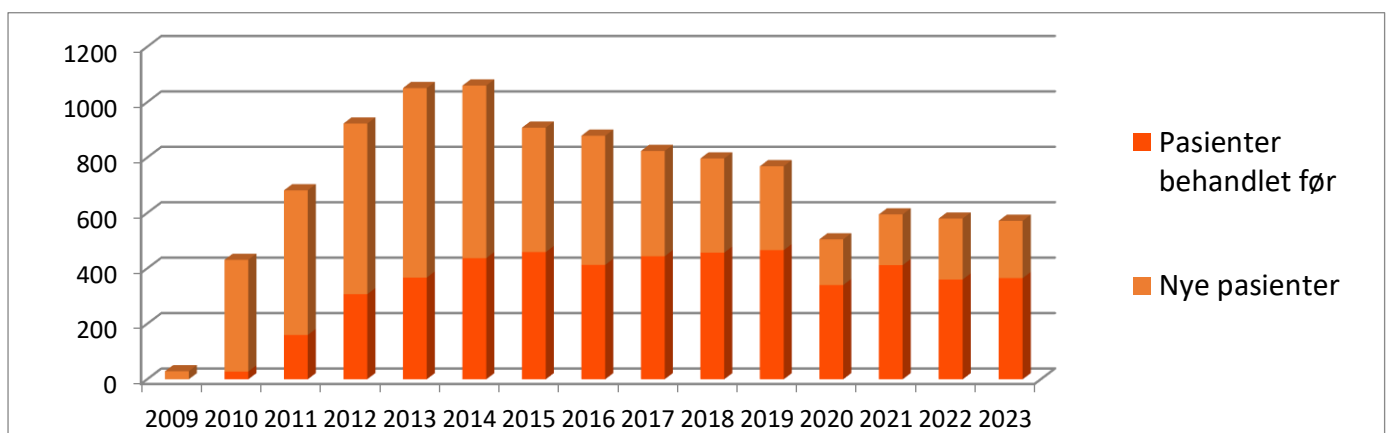
2. STATISTIKK

Åpningstid

Helsesenteret har hatt tre åpningsdager i uken for pasienter i 2023. Drop-in tirsdager (kl. 17:00-20:00) og torsdager (kl. 11:00-15:00) og avtaler onsdager (kl. 09:00-20:00). Avtalene på onsdag er til oppfølging fra allmennlege, tannlege, fysioterapeut, jordmor, øyelege, optiker, gynekolog, psykolog og psykiater. I 2023 har senteret hatt åpent til sammen 92 drop-in dager og 53 avtaledager, hvilket er flere enn i fjor. Det kommer i snitt cirka 17 pasienter hver åpningsdag.

Antall pasienter

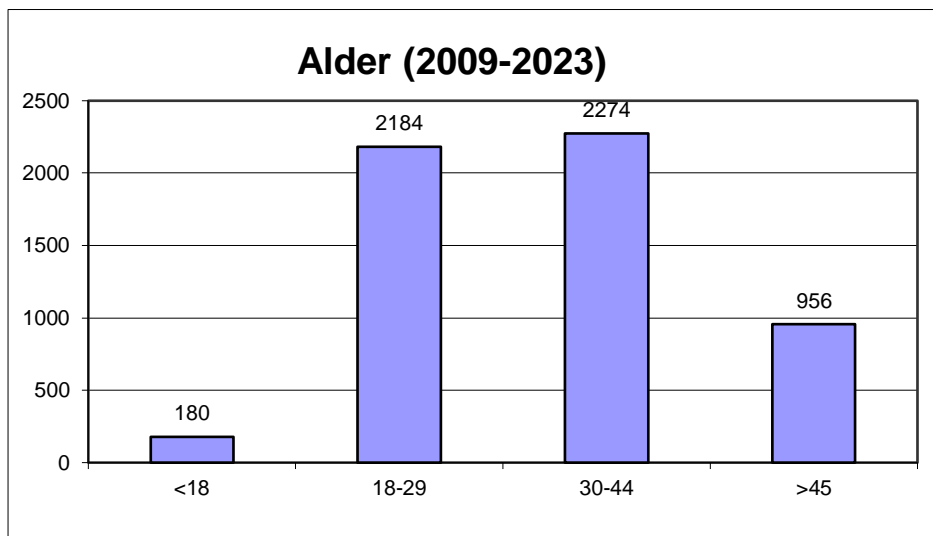
I 2023 var det 572 pasienter som ble behandlet på Helsesenteret. Det var 8 pasienter færre enn i 2022. 207 oppsøkte Helsesenteret for første gang sammenlignet med 224 pasienter året før.

Kjønn og alder

Aldersfordelingen av alle pasienter som har oppsøkt Helsesenteret siden start viser at majoriteten av pasientene er mellom 18 og 44 år. Kun 3% av pasientene var barn, de fleste i barneskolealder. I 2023 hadde vi 9 nye barn som pasienter. 36 % av de som oppsøkte Helsesenteret for første gang i 2023 var over 45 år.

Av de 207 som oppsøkte Helsesenteret for første gang var det 100 (48%) kvinner og 107 (52%) menn. Fordelingen blant samtlige pasienter på Helsesenteret er 40 % kvinner og 60% menn, men andelen kvinner har økt de siste årene og enkelte år har over 50% av de nye pasienter vært kvinner.

Nasjonalitet og opphold

Pasienter som oppsøkte Helsesenteret i 2023 var fra 58 ulike land. De fleste fra land i Europa, Asia inkl. Midtøsten, samt Afrika. De største pasientgruppene var i 2023 Romania, Etiopia, Iran, Somalia, Irak, Eritrea, Polen og Afghanistan. Pasienter som oppsøkte Helsesenteret for første gang, kom fra 47 ulike land. Siden oppstart har pasienter fra 130 ulike land vært innom Helsesenteret. Registreringen er basert på pasientens informasjon, og dette inkluderer land som ikke er internasjonalt anerkjent, for eksempel Kurdistan. Nasjonalitet sier ikke noe om hvor pasientene har oppholdt seg deler eller hele livet. For eksempel har vi personer som er født i flyktingeleirer og/eller er statsløse.

Median oppholdstid blant pasienter som oppsøkte Helsesenteret i 2023 var 180 dager. 303 pasienter hadde vært i Norge 0-3 måneder, 73 i 4 måneder-1 år, 50 i 1-3 år, 70 i 3-7 år og 75 pasienter hadde vært i Norge i over 7 år. Blant pasientene som oppsøkte Helsesenteret i 2023 hadde majoriteten, 98 pasienter, fått avslag på søknad om asyl. 76 var EU borgere og 72 pasienter hadde ikke registret seg i Norge. 14 pasienter hadde mistet oppholdstillatelsen. I 260 av sakene ble oppholdsgrunnlag ikke satt inn i journalens inkomstbilde, men notert i løpende journal, og fremkommer derfor ikke i denne statistikken.

Konsultasjoner og helsebehov

Konsultasjoner

Helsesenteret utførte 2328 konsultasjoner i 2023 hvilket er 76 flere enn i 2022. Majoriteten, 1761 var somatiske. De somatiske konsultasjonene er gjennomført av leger, sykepleiere, jordmor, optiker eller fysioterapeut. Det ble utført 371 konsultasjoner av psykisk helsepersonell (psykiater, psykolog, psykiatrisk sykepleier). Helsesenteret gjennomførte 123 konsultasjoner innen tannhelse. Disse ble utført av tannlege sammen med tannhelsesekretær.

Sosialkonsultasjonene i 2022 og 2023 er lavere enn tidligere. Grunnen til det er at vi tidligere har telt førstegangskonsultasjoner som ble gjennomført med sykepleiere og miljøarbeider, mens vi fra 2022 kun teller førstegangskonsultasjoner med sykepleiere. Sosiale konsultasjoner var i 2023 73st og ble utført av frivillige sosionomer, samt vår ansatte sosionom ved behov.

I tillegg til konsultasjoner kommer uformelle møter i venterommet, henvendelser utenfor åpningstid og telefonhenvendelser med ansatte.

Registrerte konsultasjoner	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Total
Psykisk	300	245	352	457	426	383	372	364	356	419	323	430	399	371	5197
Somatisk	900	1905	2324	2520	2767	2402	2525	2361	2318	2057	1703	1597	1745	1761	28885
Tannhelse						279	283	276	223	200	224	283	68	123	1959
Sosial							326	229	282	308	175	230	40	73	1663
Kontr.sum	1200	2150	2676	2977	3193	3064	3506	3230	3179	2984	2425	2540	2252	2328	37704

Henvisninger

Helsesenterets frivillige behandler pasientene ut fra medisinsk behov, og henviser til andre frivillige internt på Helsesenteret, i tillegg til å henvise til sykehus og psykisk helsevern samt kommunale tjenester som helsestasjon. I 2023 ble det sendt 247 henvisninger til spesialisthelsetjenesten, hvilket er 76 flere enn i 2022. 105 av henvisningene var til spesialist, 137 til radiologiske undersøkelser og 5 til psykisk helse, her under DPS og en akuttinnleggelse.

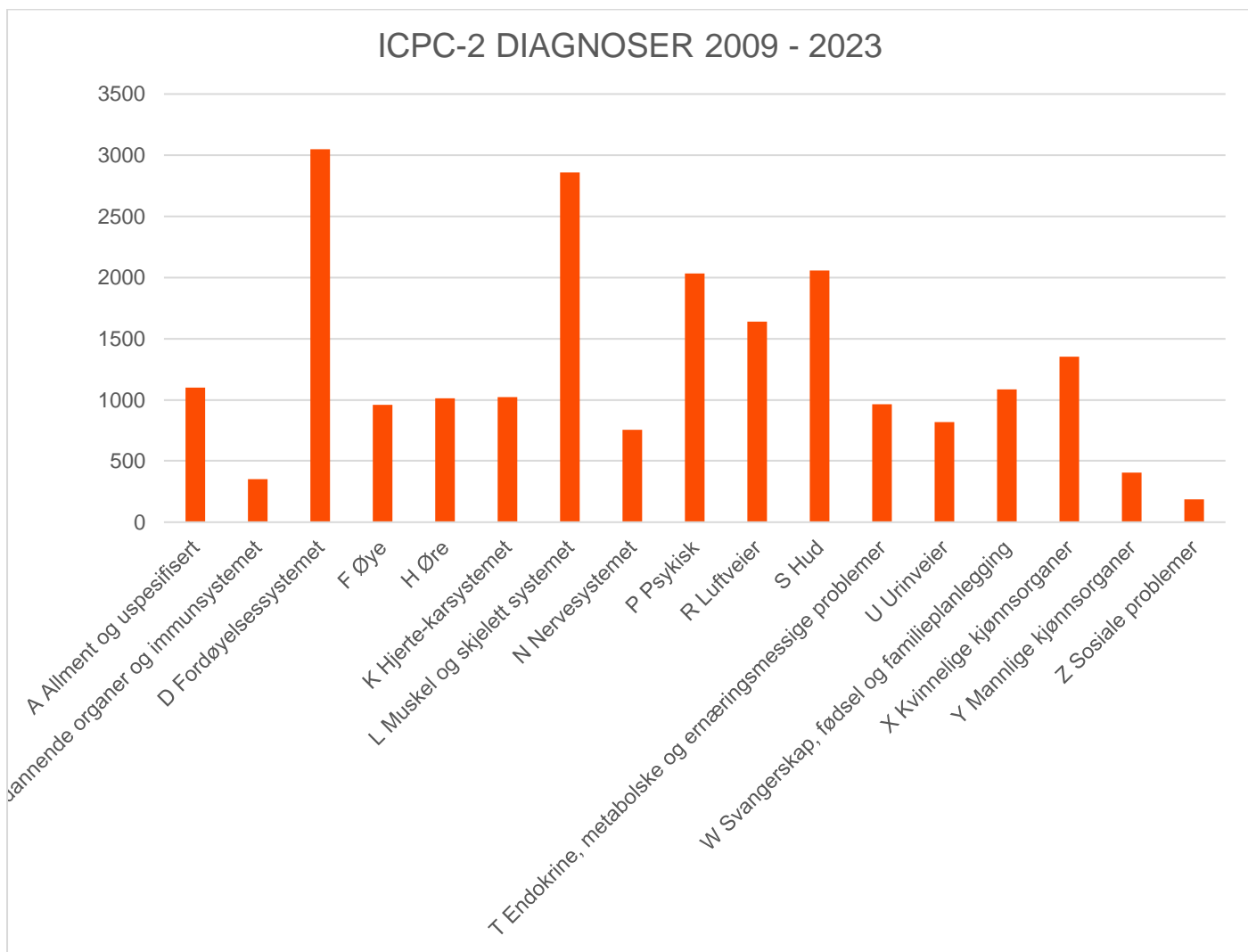
52% av henvisningene er gjennomført og 24% venter på svar. 16 henvisninger ble avvist i 2023, de fleste av medisinfaglig vurdering. Tre var av avslag med begrunnelse manglende rettigheter. Helsesenteret sendte klage på disse tre til sykehuset og pasienten fikk time i to av sakene. Det tredje avslaget ble opprettholdt av sykehuset og vi valgte å ikke gå videre med saken.

17% av timene ble ikke fullført. Dette kan begrunnes i at det kan være vanskelig for pasientene å komme seg til sykehuset, de skifter oftere telefonnummer og flere lever ustabile liv. Enkelte returnerer også til hjemlandet eller andre land uten at dette alltid meldes til sykehuset eller Helsesenteret. Helsesenteret jobber med oppfølging av timeavtalene gjennom å kontakte pasientene direkte, overlevere timeinnkalling fysisk dersom det er mulig, samt å sende påminnelser dagen i forkant.

Helsebehov

Helsesenteret jobber med å sikre at diagnoser registreres ved våre konsultasjoner, men vi vet at enkelte diagnoser, spesielt innen psykisk helse har en underrapportering. Diagnoseoversikten gir imidlertid et bilde av hvilke diagnoser som opptrer mest hyppig på Helsesenteret. I diagnosegruppen fordøyelsessystemet ligger også diagnoser relatert til tann- og munnhelse. Mange av pasientene våre oppsøker Helsesenteret for tannhelseproblemer, og kommer først til en lege som registrerer diagnosen før de blir henvist videre internt til tannlege. Muskel og skjelettdiagnoser er den nest mest registrerte diagnosegruppen, og den største i 2023. Mange av pasientene kommer med uspesifikke plager i muskel-skjelettsystemet, og det sees i sammenheng med vanskelige livssituasjoner og psykisk helse.

Diabetespasient kommer på Helsesenteret for papirløse med flere sykehusinnleggelse bak seg. Pasienten får kun bistand til sårstell på grunn av behov for kirurgisk tilsyn av disse, men får ingen behandling av diabetes med insulin, noe som fører til stadige innleggelse.

Kvinnehelse

Det har kommet tydelig frem at det er et stort behov for oppfølging innenfor kvinnehelse, og Helsesenteret har derfor tilbudt timer hos frivillige jordmødre hver onsdag gjennom hele 2023. Vi har også tilbud om timer til gynekolog hver 3 uke for kvinner som har behov for det.

Oslo kommune har sett behovet for styrking av fokus på kvinnehelse, og f.o.m mars var det på plass en jordmor i 50%. Gjennom midler tildelt fra Helsedirektoratet var det muligheter for en 100% stilling som koordinator innenfor kvinnehelse. Dette har medvirket til at Helsesenteret har kunnet hatt et økt fokus og bedret kvaliteten på tilbud innenfor generell kvinnehelse, prevensjon og svangerskapsoppfølging.

Helsesenteret hadde kontakt med flere gravide i 2023 som vi henviste videre til helsestasjon og søkte fødeplass til. Noen av kvinnene kommer sent i svangerskapet og er i behov av rask henvisning videre. Vi har også hatt kontakt med enkelte kvinner gjennom året som har ønsket å åpne seg etter en kvinnelig omskjæring, og Helsesenteret har da satt dem i kontakt med spesialisthelsetjenesten. Vi fortsetter med å ha fokus på forebygging, og tilbyr celleprøver og opplæring i selvundersøkelse av bryster. Vi har tilbudt prevensjonsveiledning med gratis innsettelse av langtidsvirkende prevensjon. Helsesenteret er opptatt av å gi god veiledning til kvinnene for å bli kjent med

Gravid kvinne hadde komplikasjoner i svangerskapet og skulle få oppfølging på sykehuset. Hun fikk faktura ved første konsultasjon, og turte dermed ikke komme på neste avtale. Ved neste åpne klinikkdag på Helsesenteret for papirløse hadde tilstanden utviklet seg, og kvinnen måtte legges inn på sykehus.

pasientenes oppfattelse av egen helse og sikre selvbestemmelse slik at de kan ta gode valg for egne liv. Her er kvinnehelse et viktig område som trenger særskilt oppmerksomhet. Systemene må imidlertid også på plass. Vi har i flere tilfeller møtt kvinner over 60 år som aldri har fått mulighet til å ta en celleprøve eller mammografi.

Psykisk helse

Vi har et godt og variert tilbud innen psykisk helse, med opptil 23 timer pr. uke. Helsesenteret tilbyr pasienter individuell behandling og støttesamtaler hos psykolog, psykiater og/eller psykiatrisk sykepleier. Vi har både timeavtaler og muligheter for drop-in på våre åpningsdager. Av pasientene som har vært til psykisk helse har mange normalreaksjoner på en svært vanskelig livssituasjon, eksempelvis ser vi en del av diagnoser som angst/nervøs/anspent, psykisk ubalanse situasjonsbetinget, depresjonsfølelse, søvnforstyrrelse, depressiv lidelse og posttraumatisk stresslidelse. Gjennom 2023 har vi jobbet for å opprettholde et stabilt og godt tilbud til vår pasientgruppe. I 2023 gjennomførte psykisk helsepersonell 371 konsultasjoner. I noen særskilte tilfeller tilbyr Helsesenteret telefonkonsultasjoner til pasienter utenfor Oslo. Det er stort sett pasienter vi kjenner fra før, som av ulike grunner ikke lenger befinner seg i Oslo og ikke kan komme til Helsesenteret. I 2023 ble fem pasienter henvist videre til psykisk helsehjelp, hvor av fire til DPS og en til sykehus for behandling. Kun en pasient ble avvist på DPS. Avslaget ble ikke fulgt opp da pasienten var blitt uttransportert av Norge. Å henvise til psykisk helsehjelp vurderes i samarbeid med behandler hvor pasienter har behov for oppfølging utover det vi kan tilby med rammene vi har på Helsesenteret. Vi ønsker å møte forskjellige psykososiale behov og utfordringer pasienter kommer med gjennom tiltak på individuelt-, familie- og gruppenivå.

En alvorlig psykisk syk pasient har over lang tid blitt motivert og oppfordret til å benytte seg av psykisk helsetilbud på Helsesenteret. Pasienten kommer etter tid til Helsesenteret og har utfordringer med å gjennomføre konsultasjoner som planlagt. Helsesenteret og frivillige tilrettelegger for pasienten for å kartlegge tilstrekkelig for å vurdere behandlingsbehov videre. Pasienten blir etter en stund henvist til psykiatrien. Der bekreftes alvorlig psykisk sykdom som utløser rettigheter for behandling. Pasienten skrives ut med videre oppfølging av det offentlige.

Gruppetilbud psykisk helse

Helsesenteret gjennomførte ikke gruppetilbud til pasienter i 2023. Dette grunnet endringer og ikke mulighet til å prioritere grupper fremfor andre tilbud på Helsesenteret i perioden. Helsesenteret etterstreber å opprettholde gruppetilbudet innenfor psykisk helse til pasientgruppen og har planlagt en hverdagsmestringsgruppe med oppstart våren 2024. To frivillige psykologer skal holde i gruppen som skal fokusere på blant annet psykoedukasjon og stabiliseringsarbeid. Helsesenteret jobber også for å holde seg orientert om andre gruppetilbud og gruppebaserte aktiviteter innenfor psykisk og psykososial helse hos andre samarbeidspartnere som er aktuelle for målgruppen.

Sosialfaglig råd og veiledning

Miljøarbeidere i venterommet på Helsesenteret skal kunne gi informasjon om pasienters helserettigheter, samt kunne gi enkel informasjon om hvor man kan få dekket primære behov. Eksempler på dette er informasjon om akuttovernatting, hvor man kan få gratis/rimelig mat, om de er i behov av klær eller om de trenger kontaktinfo for juridisk bistand. Vi har over tid sett at behovet for råd og veiledning ofte er større og mer komplekst enn det miljøarbeiderne på Helsesenteret har mulighet og kompetanse til å bistå med, og det venterommet som arena tillater. Behov for mer tilpasset informasjon fremkommer også av brukerundersøkelsen.

Vi startet derfor i 2022 opp med sosialfaglige konsultasjoner og har videreført tilbudet i 2023. Målet med konsultasjonene er å kartlegge pasienters situasjon og behov, for å sette dem i kontakt med riktig instans

Kirkens Bymisjon - Helsesenteret for papirløse migranter
Årsmelding 2023

som kan følge opp tettere ved behov. Eksempler på innhold i konsultasjoner er generell informasjon om sosiale rettigheter, aktiviteter, tilpassede råd- og veiledningstjenester, status i oppholdssak eller koble på igjen/komme i kontakt med juridisk bistand, komme i kontakt med andre tilbud eller organisasjoner, behov for å søke støtteordninger til for eksempel barn og familier med mer.

I løpet av 2023 ble det gjennomført 73 sosiale konsultasjoner av to frivillige sosionomer og en ansatt. Fra erfaringene Helsesenteret har gjort ser vi at vi har noen komplekse saker som er vanskelige å plassere i øvrig hjelpeapparat og at behov for tett oppfølging i perioder kan være utfordrende å få til med Helsesenterets rammer. Eksempler på dette kan være kombinasjonen av kompleks bakgrunn og vanskelig livssituasjon over tid, mangel på digitale tilganger og systemforståelse hos pasient, samt manglende forståelse eller kunnskap for pasientens komplekse bakgrunn og manglende kompetanse som følger, i hjelpeapparatet. Vi jobber også med å få utløst rettigheter og tilgang til tjenester pasienten kan ha krav på, eksempelvis overgang til offentlig tilbud når en pasient får opphold.

Tannhelse

Tannproblemer er utbredt blant pasientene, og stor andel av de daglige henvendelsene gjelder behov for tannlege. Pasientenes dårlige tannstatus skyldes blant annet mangelfull tilgang til tannhelsehjelp, fattigdom, dårlig kosthold, og skader etter tortur eller annen vold.

Helsesenteret har siden sommer 2022 fått på plass et godt fungerende tannlegekontor med blant annet røntgen og Opus journalsystem. I 2023 hadde vi 29 dager med tannbehandlingstilbud og i gjennomsnitt bidro 8 frivillige tannhelsearbeidere, 4 tannleger og 4 tannpleiere/tannhelsesekretærer. Totalt har 123 pasienter fått tannbehandling på Helsesenteret i 2023 mot 68 i 2022. Det er fremdeles stort sett pasienter med behov for øyeblikkelig hjelp som har fått behandling, men siste del av 2023 hadde vi bedre tannlegekapasitet og fikk også behandlet noen pasienter som stod på ventelisten med ikke fullt så prekære behov. Selv om det bidrar til færre pasienter totalt sett valgte vi likevel heller å sette av mer tid per pasient slik at vi sikret at pasienten som regel kunne ferdigbehandles. Vi har i 2023 hatt flere pasienter med ekstremt dårlig tannstatus, flere av disse er relativt unge.

Helsesenteret for papirløse ble oppsøkt av en pasient som hadde store tannsmarter og var i desperat behov for hjelp. Helsesenteret hadde ikke tilgjengelig tannlege denne dagen og tilbød smertestillende i påvente av akutthjelp påfølgende dag. Personen gikk da ut i Helsesenterets bakgård og fikk en venn til å trekke ut tannen.

I romjula 2023 ga Tannhelse uten grenser noen pasienter behandling og i den forbindelse ringte Helsesenteret alle pasientene som stod på ventelisten.

3. PROSJEKTER I 2023

Helsesenteret har i 2023 hatt fire egne prosjekter og to samarbeidsprosjekter, hvor mål er å undersøke videre og tilby behandling innen områder vi ser er utfordrende. Prosjektene er: forebygging av HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Tannlege på hjul og Pilotprosjekt for papirløses tilgang til helsehjelp i det offentlige helsevesenet. I samarbeid med Oslo kommune hadde vi et koronavaksineprosjekt som videreførtes fra 2022 til april 2023, og vi samarbeidet i 2023 med prosjektet V4 i Kirkens Bymisjon. I tillegg fikk vi ekstra midler av Oslo kommune for lege, jordmor og medisiner i forbindelse med verbalvedtaket.

Prosjekt for å hindre nysmitte av HIV og seksuelt overførbare sykdommer

Gjennom prosjektmidler fra Helsedirektoratet er HIV-prosjektet en integrert del av vårt helsetilbud. HIV-prosjektet er et samarbeid mellom sju virksomheter i tre regioner i Kirkens Bymisjon nasjonalt og retter seg primært mot forebygging. Vi har tilbydd hurtigtester og serumtester av HIV. Høsten-23 besluttet vi å slutte å

tilby HIV hurtigtest. Årsaken til dette var at det ofte er svært travelt på våre klinikkdager, og vi kan ha begrenset kapasitet til å formidle positive svar og påfølgende krise- og informasjonssamtaler. Ved å bruke serumprøver som sendes til bakteriologisk avdeling, vil vi ha tid til å forberede og sette av god tid til en samtale med pasienten når vi formidler prøvesvaret. Vi har alltid tatt flere serumprøver enn hurtigtester. Ofte opplevde vi at hurtigtestene ikke ble brukt før de gikk ut på dato. De måtte dermed kastes, noe som hverken er miljøvennlig eller økonomisk.

Det ble i 2023 tatt 104 hivtester, herav 6 hurtigtester og 98 serumprøver. Ingen av disse var positive.

Helsesenteret tilbyr et vidt spekter av prøver innen SOI, inkludert forskjellige hepatitter. I 2023 tok vi 301 SOI prøver. I 2023 har vi oppdaget 2 personer som har en aktiv hepatitt B, og 3 personer som var smittet med syfilis. Disse er henvist sykehus/blitt behandlet på Helsesenteret.

Informasjon om HIV og andre seksuelt overførbare sykdommer er lett tilgjengelig på venterommet, og frivillig helsepersonell tilbyr test for HIV, hepatitt B/C og tuberkulose til alle nye pasienter. Vi har også tilgjengeligjort kondomer og glidemiddel og har distribuert 12 900 kondomer i 2023.

Pilotprosjekt for papirløses tilgang til helsehjelp i det offentlige helsevesenet

Helsesenteret i Oslo har et samarbeid med Helsesenteret i Bergen om et prosjekt hvor midlene er tildelt fra tilskuddsordningen seksuell helse i Helsedirektoratet. Dette prosjektet hadde oppstart i juni -23 og varer i ett år. Prosjektet har som mål å etablere og utvikle samarbeid med kommunale helseinstanser i Oslo og Bergen, for å ivareta papirløse migranters helserettigheter og tilgang til helsehjelp for seksuell og reproduktiv helse. Helsesentrene vil fungere som veiledere og brobyggere for pasientgruppen. I Oslo er jordmortilbudet en viktig del av prosjektet.

Helsesenteret møtte 15-18 gravide kvinner i 2023. Samtlige ble henvist videre til det offentlige helsevesenet som sykehus og helsestasjon. Det ble tatt 28 celleprøver, noen av disse viste celleforandringer og ble henvist videre til sykehus. Vi har hatt rundt 40 prevensjonssamtaler, hvorav 33 kvinner har fått enten p-piller, spiral, p-stav eller plaster. 5-8 kvinner har oppsøkt Helsesenteret fordi de ønsket provosert abort. Her har Helsesenteret hjulpet med samtale og henvisning til sykehus. Vi har også pratet med kvinner om kvinnelig kjønnslemlestelse, og 3 kvinner har fått hjelp på sykehuset etter brobygging fra Helsesenteret.

Vi erfarer at med et økt fokus på kvinnehelse møter vi kvinner ikke bare med spørsmål rundt graviditet og familieplanlegging, men også menopause, smerteproblematikk, ufrivillig barnløshet og for tidlig overgangsalder.

Tannlege på hjul

Et stort, udekket behov innen tannhelse førte til at det ble søkt om midler til stiftelsen Dam i 2020. Prosjektet Tannlege på Hjul har som mål å etablere og tilby et mobilt tannhelsetilbud til mennesker i sårbare situasjoner som i dag ikke har rett eller tilgang til tannbehandling. Grunnet pandemi ble det forsinkelser, men bilen ble til slutt levert sommeren 2022. Deretter tok det flere måneder før bilen var ferdig bygd, registrert og testet ut.

Prosjektet er den første av sin art i Norge og har aldri vært utprøvd før. Vi har i 2023 støtt på utfordringer med å få Tannlege på Hjul i drift som har vist at prosjektet har vært mer krevende enn det en kunne forestille seg på forhånd. Den største utfordringen etter at bilen ble bygget ferdig har vært å finne en permanent og sikker parkeringsplass, samt plassering av bilen under drift. Andre uforutsette utfordringer har dukket opp i løpet av høsten og vinteren 2023 som satte en stopper for fremdriften i prosjektet. Bilen har vært utsatt for

Helsesenteret for papirløse i Oslo ble oppringt av en helsesykepleier på en skole som hadde et barn som trengte legetilsyn. Hun hadde forsøkt i flere timer å få tak i en lege som kunne ta imot barnet. Legene takket nei til å ta imot barnet da behandlingen ikke gir rett til refusjon.

innbrudd og frostskaade som har medført behov for omfattende reparasjon. Bilen har vært gjennom EU-kontroll og er ellers klar. Det jobbes videre med parkering og å få bilen i drift i starten av 2024.

Ved prosjektstart var hensikten at Tannlege på hjul bl.a. skulle hjelpe pasienter fra Helsesenteret. Disse pasientene har i dag et tannhelsetilbud på selve Helsesenteret en kveld i uken. I enkelte perioder i 2023 ble dette tilbudet utvidet til to kvelder. Det er startet opp tannbehandlinger med tannhelsepersonell som har meldt seg til Tannlege på Hjul på Helsesenterets tannklinikk annenhver mandag i perioder med stor pågang. På denne måten har vi kunnet tilby pasientene den hjelpen de trenger og på denne måten unngå lange ventelister.

Vaksineprosjekt i samarbeid med Oslo kommune

Da pandemien oppsto ble det etablert et godt samarbeid med Oslo Kommune. Oslo Kommune stilte blant annet med en legestilling i 20 % og koronatesting og vaksinetilbud på Helsesenteret. Vi fikk smittevernutstyr, samt kunne henvise pasienter med akutt tannproblemer til kommunale tannlegevakten i en periode.

Høsten 2022 startet Helsesenteret opp et vaksinasjonsprosjekt finansiert av midler fra Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet gjennom Oslo Kommune. Prosjektet skulle sikre informasjon om korona generelt og tilby koronavaksinering. I tillegg til å være til stede på Helsesenteret for papirløse ble det også gjort oppsøkende arbeid på andre lavterskeltilbud, for eksempel akuttovernattingene, Nadheim og Pro Senteret. Vi samarbeidet også tett med Nydalen vaksinasjonssenter. Prosjektet avsluttedes 10.januar 2023, men ble gjenopptatt etter samme modell i perioden 20.02.23 til 31.03.23 da vi fikk innvilget mer midler fra Oslo kommune.

Prosjektet oppnådde gode resultater med totalt 85 vaksinedoser satt, i tillegg til et stort antall personer som har fått informasjon i grupper eller i en-til-en-samtale. 52 pasienter fikk også influensavaksine. Suksessfaktorer i prosjektet var oppsøkende metode, samarbeid med nøkkelpersoner med helsefaglig bakgrunn for tillitsbygging, språk og kultursensitivitet, mulighet til å anonymisere, gi ut internasjonalt vaksinesertifikat (gult vaksinekort) og mulighet til å registrere inn vaksinestatus i OSVAK. I tillegg erfarte vi at det var en fordel at den som jobbet med prosjektet var lege og satte av tid til en-til-en-samtale.

V4 i samarbeid med Bymisjonssenteret

I 2023 har Helsesenteret samarbeidet med V4, et prosjekt under Bymisjonssenteret i Kirkens Bymisjon, der en har kunnet tilby korttidsopphold for pasienter i særlig sårbar livssituasjon. V4 var et prosjekt med fire leiligheter der EØS-migranter og papirløse migranter med begrensede rettigheter har hatt mulighet for kortvarige opphold i kombinasjon med sosial, helse og juridisk oppfølging. I tillegg omfattet prosjektet politisk påvirkningsarbeid, fagutvikling og formidling. V4 muliggjorde avdekning av helse- og sosiale behov for pasientene, og la til rette for behandling, oppfølging og rehabilitering, samt hvile. For noen av pasientene var V4 kritisk for å komme seg igjennom en krise eller et behandlingsforløp. Prosjektet ble dessverre avvirket ved årsskiftet.

Ekstra bevilgning av Oslo kommune

I Oslo Kommunes budsjettprosess for 2023 ble det gjort et verbalvedtak om å framskynde arbeidet med å finne fram til løsninger som kan gi byens papirløse tilgang til nødvendige helsetjenester, herunder sikre retten barn av papirløse og gravide har til offentlige tjenester som oppfølging gjennom helsestasjon/lege. Byrådet ba også i sin kontakt med spesialisttjenesten om å sikre at papirløse som ikke kan betale ikke blir avkrevd betaling for å få helsetjenester. I påvente av at kommunen selv får etablert løsninger for denne gruppen fikk Helsesenteret en million i ekstra tilskudd for å ivareta legetilbud, jordmor og medisiner. Midlene har før til at Helsesenteret har kunnet ansette en koordinerende jordmor i 50% stilling, økt legestillingen fra 20% til 50%,

samt bidratt til å dekke medisinkostnader for pasientene. Koordinerende jordmor har styrket fokus og kvalitet på tilbud innenfor kvinnehelse på Helsesenteret og hjulpet pasienter å få helsehjelp de har krav på i det ordinære helsevesenet, noe som utdypes under avsnittet kvinnehelse. Det har vært utfordrende med ansettelse av lege, og to leger har derfor bidratt inn i stillingen i 2023. Fra 2024 begynner en nyansatt lege i 70% stilling. En større legestilling har blant annet gjort at vi har kunnet tilby pasienter med sammensatte helseproblemer og behov av tett oppfølging bedre kontinuitet i behandlingen. Legene har i tillegg til å behandle pasienter bidratt inn i kvalitetsarbeid på Helsesenteret, samt fungert som ressurs for de frivillige legene. Helsesenteret bruker også disse ressursene i arbeidet med å tilgjengeliggjøre kommunale helsetjenester for papirløse. Oslo kommunes vedtak er svært positivt, og Helsesenteret håper vedtaket og arbeidet med å finne fram løsninger for tilgang til helsehjelp i kommunen blir en realitet i 2024.

4. HELSEBEHOV; BEKYMRINGER

Personer uten lovlig opphold i Norge har begrenset tilgang til helsetjenester, og tilnærmet ingen tilgang til primærhelsetjenester. Dette er personer i sårbare situasjoner som lever vanskelige liv, og ikke har god kunnskap om sine pasientrettigheter. Ved å tilby helsetjenester til denne gruppen mennesker har vi på Helsesenteret også et ansvar for å sette søkelyset på bekymringer vi ser i helsebehovet til pasientene.

Livsnødvendig behandling og krevende etiske vurderinger for helsepersonell

Hva som ligger i begrepet livsnødvendig behandling er ikke tydelig definert, og vi opplever at det praktiseres ulikt hos ulike behandlere og ulike sykehus. Helsepersonell på sykehusene blir satt i en vanskelig posisjon, når de må vurdere pasientens rettigheter ut fra oppholdsstatus og hva som regnes som akutt nok. Det er også bekymringsfullt at sterke tann smerter i dag ikke gir rett og tilgang til akutt tannbehandling.

Medikamenter

Mennesker uten gyldig oppholdstillatelse i landet har ikke tilgang på livsnødvendige medikamenter. Pasientene på Helsesenteret er ikke medlem i folketrygden, og har derfor ikke rett til å få medikamenter på blå resept. Uten rett på billige forebyggende medikamenter får pasientene i stedet behov for dyr akuttbehandling og dyre medikamenter i etterkant. Også disse utfordringene setter helsepersonell i etiske dilemmaer, og tar lite hensyn til pasientens livskvalitet.

Forebygging

Det er en gitt sannhet at forebygging gir bedre livskvalitet for pasienten og er samfunnsøkonomisk lønnsomt sammenlignet med behandling av følgetilstand. Dette gjelder for alle, også de som ikke har gyldig opphold. Vi har mange eksempler på pasienter som har fått akuttbehandling som koster mange hundre tusen, fordi de ikke har hatt tilgang til billige, forebyggende medikamenter og behandling. Manglende helsehjelp i tidlig fase bidrar til unødvendig lidelse, mer sykdom og ekstra kostnader for staten.

Manglende kontinuitet og oppfølging

Pasientgruppen på Helsesenteret er i spesielt sårbar situasjon. Helsehjelpen på Helsesenteret ytes av frivillige, og det betyr at en pasient ofte møter ulike leger hver gang de oppsøker Helsesenteret. Vi mener at større kontinuitet i hvem som behandler kunne bidratt til bedre livskvalitet for mange av pasientene. Helsesenteret erfarer også at helsehjelpen ikke blir fullført når pasienter ikke har tilgang til allmennlege, for eksempel etter utredning og behandling i spesialisthelsetjenesten, der pasienten bor. Fordi enkelte pasienter har lang og dyr reisevei til Helsesenteret, risikerer de å ikke få behandling de trenger.

Frykt for kontakt med det offentlige helsevesenet

Helsesenteret erfarer at enkelte pasienter ikke vil ta imot hjelp fra det offentlige helsevesenet selv om de har krav på helsehjelpen, for eksempel under graviditet. I disse tilfellene følger Helsesenteret og dets frivillige opp så godt som mulig og jobber med å få til en overføring til det offentlige helsevesenet dersom det trengs behandling eller oppfølging over tid. Myndighetenes fakturering ved behandling av papirløse migranter bidrar til å forsterke bekymringen de papirløse har ved kontakt med det offentlige helsevesenet.

Sosiale determinanter av helse

V4 var et prosjekt der det kom tydelig frem hvor avgjørende et trygt sted å bo inne, med sanitære forhold og mat, er for helsen. Det er av bekymring at mange personer uten gyldig opphold, som ikke har tilgang til sosiale rettigheter, ikke får sine basisbehov møtt. Særlig bekymringsfullt er det for pasienter som fra før har dårlig helsetilstand.

5. SAMARBEID, KOMMUNIKASJON OG SYNLIGGJØRING

Samarbeid og nettverk

Helsesenteret for papirløse migranter eies og driftes av Oslo Røde Kors og Stiftelsen Kirkens Bymisjon, Region Øst, i samarbeid. Det jobbes systematisk med påvirkningsarbeid, hvor jurister, politiske rådgivere og kommunikasjonsrådgivere har jevnlig møter for å forsøke å bedre tilgangen til helse for papirløse migranter. Vi har også god kontakt med andre virksomheter i begge organisasjoner.

I **Oslo Røde Kors** er koordinator psykisk helse ved Helsesenteret medlem av **faggruppe migrasjon**, som har samarbeid med store og små andre frivillige organisasjoner i Oslo. Her løftes problemstillinger som er relevant for papirløse, og det er et forum for informasjonsutveksling og nettverksbygging for å kunne vite mer om hvilke tilbud pasientgruppen kan delta i. I tillegg bruker mange av pasientene våre ulike tiltak i Oslo Røde kors, for eksempel **Stella Kvinnekafe**, **Marte nettverkssenter**, **akuttovernattingen** og **turgruppe**.

I **Kirkens Bymisjon, region Øst** samarbeider vi med andre virksomheter, for eksempel **Nadheim** som er et tiltak for mennesker som har erfaring fra salg/bytte av seksuelle tjenester eller er utsatt for menneskehandel, **Aksept** som er åpent hus for alle som er berørt av HIV og **Primærmedisinsk verksted** som tilbyr aktiviteter og fellesskap. Vi er samlokalisert med **Bymisjonsenteret**, som har kro, kirke, vaskeri, tilbud til fattige tilreisende, akuttovernatting og V4 frem til desember 2023. Alle samarbeidspartnere har tilbud som komplimenterer Helsesenteret, og dekker andre basalbehov utover helse.

Helsesenteret for papirløse i Bergen, region Vest er en viktig samarbeidspartner og vi driver erfaringsutveksling og samarbeider om det nasjonale påvirkningsarbeidet.

Helsesenteret er med i helsegruppen i det europeiske nettverket for udokumenterte migranter, **PICUM**. Her bygges nettverk og deles erfaringer fra andre land i Europa. Helsesenteret har deltatt på digitale samlinger i 2023 samt og en fysisk samling i Brussel. Alle deltagere deltar regelmessig med innlegg og presentasjoner for de andre medlemmene. Helsesenteret holdt blant annet en presentasjon om kvinnehelse i 2023. Her løftes og diskuteres ulike problemstillinger, praksiser, lover og utvikling på feltet, både nasjonalt og i EU. PICUM bidrar til at Helsesenteret er i stand til å holde seg oppdatert på hva som skjer innen feltet andre steder i Europa.

Helsesenteret er en del av et **nordisk samarbeid** med helseklinikker som gir helsehjelp og jobber for å bedre helsetilgangen for papirløse migranter. Det gjennomføres digitale møter jevnlig gjennom året, samt en fysisk samling en gang pr år for erfaringsutveksling. I mai 2023 var Helsesenteret vert for samlingen i Oslo. Tema for samlingen var reproduktiv helse, samt felles arbeid om påvirkning, sosialt arbeid og datainnsamling,

Samarbeidet med **Oslo kommune** blant annet gjennom felles koronavaksineringsprosjekt frem til april 2023, finansiell bevilgning til Helsesenterets drift, samt kommunens verbalvedtak for helsehjelp til papirløse, har vært svært positivt. I 2023 samarbeidet vi i enkeltsaker med kommunale instanser som helsestasjoner, familievernkontor, skolehelsetjeneste, hjemmetjenesten og hjemmesykepleie. Helsesenteret har opparbeidet mye kompetanse og vi ønsker å være en samarbeidspartner og ressurs som kan bistå kommunen i ulike fora. Vi deltar for eksempel i Oslo kommunes fagnettverket om migrasjonshelse.

Diakonhjemmet sykehus tar imot pasienter pro-bono henvist fra Helsesenteret, og dette samarbeidet er svært viktig for vår pasientgruppe. Her får de undersøkelser og vurdering i spesialisthelsetjenesten innen radiologi, indremedisin, kirurgi og revmatologi. 116 av de totalt 247 henvisningene i 2023 gikk til Diakonhjemmet.

Helsesenteret samarbeider med **Refugees Welcome** om levering av klær, noe som er spesielt viktig for våre pasienter om vinteren. Bare i perioden januar til og med mars 2023 fikk over 50 pasienter klær. **Migrasjonssenteret til Frelsesarmeen** tilbyr dusjfasiliteter, mat, hvilerom og veiledning for våre pasienter. Vi har i 2023 etablert et nytt samarbeid med **Norsk Folkehjelp Kristiania** som har en følgetjeneste for pasienter som har behov for det.

Mennesker i Limbo er brukerorganisasjonen for papirløse, og de har fortsatt å være en viktig samarbeidspartner for erfaringsutveksling og påvirkning i 2023.

Helsesenteret har samarbeid med et **apotek** som gir oss rabatterte innkjøpspriser, samt flere apotek om utlevering av resepter hvor fakturaen sendes til oss.

Rettighets- og påvirkningsarbeid

Helsesenteret bidrar til at papirløse migranter får sine helserettigheter ivaretatt. Helsesenteret og dets eierorganisasjoner mener at papirløse migranter bør få bedre tilgang til helsetjenester, og vi jobber strategisk med påvirkningsarbeid for å ansvarliggjøre myndighetene på dette området, både på kommunalt- fylkes- og nasjonalt nivå. Vi har et etablert påvirkningsteam med ressurser fra Røde Kors og Kirkens Bymisjon på politisk påvirkning, kommunikasjon og juss, i tillegg til virksomhetslederne for Helsesentrene i Bergen og Oslo. I 2023 hadde vi flere politiske partier på besøk, som Krf, Venstre, Rødt, Høyre, SV og Ap, både fra nasjonalpartiene og fra lokale partier. I tillegg samarbeider vi med andre organisasjoner og fagforeninger i påvirkningsarbeidet. I forbindelse med påvirkningsarbeidet utarbeidet Kirkens Bymisjon en rapport som gir et overblikk over helsehjelp til papirløse migranter i noen utvalgte byer i Norge og Norden.

Helsesenteret har deltatt på høring på et Dok8 forslag på Stortinget om blant annet helsehjelp til papirløse migranter, vi har også skrevet høringsinnspill om kvinnehelse, samt endring i Tannhelsesloven. Helsesenteret bidro med innspill til Helse- og omsorgsdepartementets gjennomgang av praktiseringen av helserettigheter til personer uten gyldig opphold. Vi har hatt møter med forvaltningen i Oslo kommune for å synliggjøre pasientbehov, samt følge opp deres verbalvedtak om helsehjelp til papirløse migranter. Vi har også prøvd å få til et samarbeid med Oslo kommune om akutt tannhelsehjelp noe som har vist seg svært vanskelig.

I tillegg til politisk påvirkningsarbeid jobber vi også for å bidra til at hver pasient får ivaretatt sine rettigheter. Vi har arbeidet for at pasienter skal få hjelp når de har fått avslag på behandling i det offentlige helsevesenet, samt når betaling blir en barriere for å ta imot helsehjelp. Når pasientene våre mottar fakturaer fra sykehus som de ikke er i stand til å betale, tar vi kontakt på vegne av pasientene for å få fakturaene kreditert. I 2023 fikk vi kreditert samtlige 154 fakturaer på behandling i spesialisthelsetjenesten. Det er betydelig flere enn fjorårets 74 fakturer. Helsesenteret erfarer at fakturering til denne gruppen er unødvendig byråkrati. Enda viktigere er at dette også fører til at pasienter vegrer seg for å ta imot behandling av frykt for å få store fakturabeløp. Ordningen med fakturering fører tidvis til at personer takker nei til behandling de burde ha hatt, eller til unødvendig mye bekymring og engstelse.

Helsesenteret er særlig opptatt av at papirløse barn og barn av papirløse skal få sine rettigheter ivaretatt. I 2022 gjennomførte Kirkens Bymisjon i samarbeid med Helsesenteret en kartlegging for å øke kunnskapen

om, og løfte problemstillinger knyttet til papirløse barn og barn av papirløse. I mars 2023 ble rapporten *De usynlige barna* lansert. Rapporten viser at papirløse barn lever under svært krevende forhold, både økonomisk, sosialt og får ikke sine rettigheter tilstrekkelig ivaretatt. Kirkens Bymisjon har formidlet rapporten i ulike fora for eksempel for Helsedirektoratet, og adresserer anbefalingene i møte med politikere og andre som kan bidra til at barna bedre får sine rettigheter ivaretatt.

Synliggjøring og kommunikasjon

Helsesenteret og papirløse migranters situasjon, særlig helse, har vært synlig i media i 2023. Helsesenterets ansatte, frivillige og pasienter har blitt omtalt i mange saker, blant annet i dagspressen som Klassekampen, Utrop, Aftenposten og Bergens Tidene, på NRK radio og i Tidsskrift for den norske legeforening, samt Sykepleien.

Helsesenterets ansatte og frivillige har i 2023 holdt foredrag/innlegg eller undervist, blant annet for/hos:

- Ulike utdannelsesinstitusjoner som: Medisinstudenter under samfunnsmedisin og migrasjon, sykepleiestudenter om «Migrant Health» under emnet «Public Health» ved VID, sykepleiestudenter ved Lovisenberg diakonale høgskole, sosionomstudenter ved VID under emnet "Internasjonalt sosialt arbeid", sosionomstudenter om "Samfunns- og påvirkningsarbeid" ved Oslo Met, masterprogrammet for helsesykepleiere under emnet "Etniske minoriteter, barn, unge og familier i helse- og sosialtjenesten i kommunen", kurs i migrasjonshelse ved Oslo Met, og for fysioterapistudenter ved USN.
- Ulike helseinstanser som: Frokostseminar av likeverdige helsetjenester ved OUS Rikshospitalet, infeksjonsmedisinsk avdeling OUS, Akuttpsykiatrisk avdeling Akershus sykehus, RVTS, NAKK (nasjonalt nettverk for arbeid om kjønnslemlestelse) og nettverksmøte for helsestasjoner, Helsedirektoratet om papirløse barn.
- Ulike organisasjoner som: Agder Røde Kors, Fagforbundet, Solidaritetsungdommens helgeseminar, samt solidaritetsungdommens markering av verdens flyktningsdag.
- Arendalsuka.
- Kirkens Bymisjons lansering av rapporten *De usynlige barna*.

Forskning og studenter

Både våren og høsten hadde Helsesenteret en student fra profesjonsstudiet i psykologi, UIO i 11 ukers praksis, samt student i sosialt arbeid. Vi har også holdt en rekke foredrag på undervisningsinstitusjoner (se over). Helsesenteret er med i fagnettverket "Møteplass mobile migranter" som ledes av UiO. Der møtes regelmessig forskere fra institutt for helse og samfunn ved UIO og virksomheter som migrasjonssenteret Frelsesarmeen, kontaktsenteret Caritas og Bymisjonssenteret SKB, for å dele erfaringer og identifisere potensielle forskningsprosjekter.

Helsesenteret har i 2023 bidratt til følgende forskning:

- Phd: Gravide papirløse kvinners bruk av akutt helsehjelp.
- Phd: Kirkens engasjement for tidligere asylsøkere med endelig avslag.
- Masteroppgave: Barrierer relatert til flyktingers og papirløses tilgang til helsehjelp.

6. ERFARINGER OG VEIEN VIDERE

Tilbudet

Helsesenteret er opptatt av at vi skal levere god kvalitet i tjenestene vi leverer og gi oppfølging ved behov. Som del av dette arbeidet har vi i 2023 jobbet videre med tilbakemeldingene fra brukerundersøkelsen som ble gjennomført i 2022 og sett på hva som er mulig å få styrket innenfor våre rammer og ressurser. Vi har blant annet fått ned ventetiden til tannlege og fått en større legeressurs som gjort det mulig å tilby timer for pasienter med sammensatte helsebehov som har mer behov for kontinuitet og oppfølging av en fast lege. Vi har hatt økt fokus på informasjonsarbeid i venterommet, men ikke minst på individuell veiledning gjennom sosionomtilbudet. I tillegg har vi startet opp Brukerrådet på nytt, som hadde leget nede siden pandemien. Brukerrådet vil gi oss mulighet å diskutere tilbudet vårt og få tilbakemelding fra pasientrepresentanter, samt få informasjon om kunnskap om hva som oppleves viktig for pasientgruppen.

Pasientene uttrykker stor takknemlighet for Helsesenterets tjenester og for hvordan de blir møtt på senteret. Vi vil også fortsette å gjøre mer av det pasientene er fornøyde med, som å hjelpe de med å få fakturaer for behandling kreditert. Vi vil fortsette å yte god helsehjelp, være medmennesker og jobbe for at pasientens menneskerettigheter blir ivaretatt.

Fremme rettigheter og tilgang til helsehjelp i Oslo Kommune og på nasjonalt nivå

Sist, men ikke minst vil vi i 2024 fortsette å jobbe for at Oslo kommunes vedtak om å gi helsehjelp til papirløse blir gjennomført. Vi vil samtidig fortsette kampen for nasjonale helserettigheter og for reell tilgang til helsehjelp. Vi på Helsesenteret og i Kirkens Bymisjon og Røde Kors skal fortsette å invitere og informere politikere og byråkrater lokalt og nasjonalt om papirløses helsebehov og be om at deres helserettigheter skal bli ivaretatt. Vi vil følge med på resultatet av Helse- og omsorgsdepartementets gjennomgang om gruppens helserettigheter og være en pådrivere for forbedringer i lovverk og praksis. I samarbeid med helsevesen og pasientgruppen skal Helsesenteret fortsette veilede og være en brobygger for at tilgangen til helsehjelp blir reell.

Rom for alle